

Các giải pháp nâng cao hiệu quả công tác phòng, chống tội phạm về ma túy

17/11/2025 08:28

Tội phạm về ma túy luôn được đánh giá là loại tội phạm đặc biệt nguy hiểm, gắn liền với tội phạm có tổ chức, xuyên quốc gia, sử dụng công nghệ cao, gây ra những hệ lụy nghiêm trọng đối với an ninh quốc gia, trật tự an toàn xã hội và sức khỏe cộng đồng. Đúng như nhận định trong Chỉ thị số 36-CT/TW ngày 16/8/2019 của Bộ Chính trị, ma túy là hiểm họa, là “tội phạm của tội phạm”, bởi nó vừa trực tiếp xâm hại đến con người, vừa là nguồn phát sinh nhiều loại tội phạm khác như giết người, cướp tài sản, mua bán người, rửa tiền.

1. Đặt vấn đề

Theo báo cáo của Bộ Công an, tính đến ngày 12/01/2025, toàn quốc có 249.072 người sử dụng trái phép chất ma túy, người nghiện ma túy và người bị quản lý sau cai nghiện ma túy; trong đó có: 41.574 người sử dụng trái phép chất ma túy, 181.898 người nghiện ma túy, 25.600 người bị quản lý sau cai nghiện ma túy. Tổng số người nghiện ma túy ở ngoài xã hội: 75.917 người (chiếm 41,7%); trong cơ sở cai nghiện: 50.777 người; trong các trại giam, cơ sở giáo dục bắt buộc, trường giáo dưỡng: 55.204 phạm nhân. Toàn quốc hiện có 989 người bị loạn thần “ngáo đá”.

Đây được xác định là “nguồn cầu” tiêu thụ ma túy lớn, gây áp lực cho công tác phòng, chống ma túy, đồng thời tiềm ẩn nguy cơ cao gây mất an ninh trật tự tại các địa phương. Trong năm 2024, có 25.951 người nghiện, người sử dụng trái phép chất ma túy vi phạm pháp luật, trong đó: Vi phạm hành chính: 8.119 đối tượng (vi phạm hành chính về ma túy: 7.004 đối tượng; vi phạm hành chính khác 1.115 đối tượng), phạm tội: 17.832 đối tượng (phạm tội về ma túy: 15.663 đối tượng, phạm tội khác: 2.169 đối tượng), xảy ra 36 vụ án xâm phạm trật tự xã hội do 36 đối tượng

loạn thần “ngáo đá” gây ra, trong đó có 05 vụ giết người, 07 vụ cố ý gây thương tích, còn lại là chống người thi hành công vụ, huỷ hoại tài sản, gây rối trật tự công cộng, bắt giữ người trái pháp luật... Đáng chú ý, tình trạng người điều khiển phương tiện tham gia giao thông, nhất là lái xe tải, xe khách, xe taxi dương tính với chất ma túy tiếp tục tăng, trong đó đã phát hiện, xử lý 5.175 trường hợp lái xe dương tính với chất ma túy (chiếm 0,12% tổng số vi phạm về trật tự an toàn giao thông, tăng 2.240 trường hợp, tương đương 76,3% so với năm 2023).

Việc xét xử tại Tòa án nhân dân các cấp: Thụ lý theo thủ tục sơ thẩm 31.383 vụ/49.831 bị cáo phạm các tội về ma túy; đã giải quyết 28.293 vụ/44.140 bị cáo, đạt tỷ lệ 90,15%. Trong số 27.205 vụ/41.053 bị cáo đưa ra xét xử, các Tòa án đã tuyên phạt tù chung thân và tử hình đối với 834 bị cáo; tù có thời hạn đối với 40.124 bị cáo (So với năm 2023, số vụ án ma túy các Tòa án cấp sơ thẩm phải giải quyết tăng 1.768 vụ với 4.600 bị cáo). Các Tòa án cấp sơ thẩm giải quyết chiếm tỷ lệ lớn (30,5% về số vụ và 29,2% về số bị cáo) là: TP. Hà Nội (3.168 vụ/4.885 bị cáo), TP. Hồ Chí Minh (2.580 vụ/4.606 bị cáo), Sơn La (1.371 vụ/1.818 bị cáo), Hải Phòng (1.235 vụ/1.834 bị cáo), Điện Biên (1.217 vụ 1.418 bị cáo). Một số vụ án ma túy lớn, có tính chất đặc biệt nghiêm trọng, có tổ chức, xuyên quốc gia đã được các Tòa án khẩn trương đưa ra xét xử kịp thời, nghiêm minh, đúng pháp luật, đáp ứng yêu cầu chính trị của địa phương cũng như cả nước.[\[1\]](#)

Những con số này phản ánh tình hình ngày càng nghiêm trọng và phức tạp. Để tăng cường hiệu quả phòng, chống, bên cạnh việc xét xử nghiêm minh, cần có giải pháp đồng bộ: hoàn thiện pháp luật, nâng cao chất lượng điều tra - truy tố - xét xử, đổi mới công tác cai nghiện và phòng ngừa xã hội, tăng cường hợp tác quốc tế.

2. Thực trạng áp dụng quy định của pháp luật

Trong thực tiễn đấu tranh phòng, chống tội phạm về ma túy, mặc dù hệ thống pháp luật hiện hành của Việt Nam đã được xây dựng tương đối toàn diện, song vẫn còn bộc lộ nhiều hạn chế. Cụ thể:

Thứ nhất, vấn đề định lượng chất ma túy theo quy định tại các điều 249-252 Bộ luật Hình sự năm 2015, sửa đổi, bổ sung năm 2017, 2025 hiện chỉ căn cứ vào khối lượng “thô” mà không tính đến hàm lượng tinh khiết. Điều này dẫn đến sự bất bình đẳng trong lượng hình, bởi cùng một khối lượng heroin nhưng có độ tinh khiết 10% và 80% vẫn bị xử lý như nhau, không phản ánh đúng tính chất, mức độ nguy hiểm thực tế của hành vi phạm tội. So sánh với một số quốc gia có kinh nghiệm cho thấy, việc quy định dựa trên hàm lượng tinh chất là hợp lý hơn, bảo đảm công bằng trong chính sách hình sự.

Thứ hai, quy định về tội danh tại Điều 255 (tổ chức sử dụng trái phép chất ma túy) và Điều 256 (chứa chấp việc sử dụng trái phép chất ma túy) của Bộ luật Hình sự hiện hành, ranh giới phân biệt chưa rõ ràng, gây lúng túng trong thực tiễn định tội. Không ít vụ án phải trả hồ sơ điều tra bổ sung do nhầm lẫn giữa hai tội danh này, ảnh hưởng đến tiến độ và hiệu quả xét xử.

Thứ ba, tội phạm ma túy ngày càng lợi dụng không gian mạng, sử dụng mạng xã hội, tiền ảo, ví điện tử để thực hiện hành vi phạm tội. Tuy nhiên, Bộ luật Hình sự và Bộ luật Tố tụng hình sự chưa có hướng dẫn cụ thể về thu thập, bảo quản, đánh giá chứng cứ điện tử, đặc biệt là dữ liệu máy chủ đặt tại nước ngoài, dẫn đến khó khăn cho cơ quan tiến hành tố tụng trong việc xác minh tính hợp pháp của chứng cứ.

Thứ tư, công tác quản lý người nghiện theo Luật Phòng, chống ma túy năm 2021 còn nhiều bất cập. Luật giao trách nhiệm cho gia đình và chính quyền địa phương, nhưng thiếu chế tài cưỡng chế, trong khi các hình thức cai nghiện tự nguyện ít được người nghiện tham gia, còn cai nghiện bắt buộc lại vướng thủ tục phức tạp

và hạn chế về nguồn lực, khiến tình trạng tái nghiện diễn ra phổ biến, tạo áp lực lớn đối với xã hội và hệ thống tư pháp.

3. Giải pháp nâng cao hiệu quả công tác phòng chống tội phạm ma túy

Để nâng cao hiệu quả công tác phòng, chống tội phạm về ma túy trong thời gian tới, cần thiết phải có những giải pháp đồng bộ.

Về mặt pháp luật, cần sửa đổi Bộ luật Hình sự, Bộ luật Tố tụng hình sự và Luật Phòng, chống ma túy hiện hành như sau:

Thứ nhất, nhằm bảo đảm công bằng trong lượng hình; phản ánh đúng tính chất, mức độ nguy hiểm của hành vi phạm tội; tránh việc người phạm tội bị xử nặng do tang vật pha loãng. Cho nên cần bổ sung khoản 5 tại mỗi Điều 249-252 của Bộ luật Hình sự hiện hành quy định: *“Khi xác định khung hình phạt theo khối lượng chất ma túy, cơ quan tiến hành tố tụng phải căn cứ vào hàm lượng hoạt chất ma túy tinh khiết có trong tang vật vụ án. Trường hợp không xác định được hàm lượng, phải trưng cầu giám định để xác định tỷ lệ phần trăm hoạt chất ma túy trong mẫu tang vật”*.

Thứ hai, sửa đổi, bổ sung tại khoản 1 Điều 255 Bộ luật Hình sự hiện hành như sau: *“Tổ chức sử dụng trái phép chất ma túy là hành vi chủ động thực hiện một hoặc nhiều công việc nhằm tạo điều kiện, điều phối hoặc điều hành việc sử dụng ma túy của người khác, bao gồm: cung cấp địa điểm, phương tiện, chất ma túy, hoặc chỉ huy, điều phối người sử dụng”*. Nhằm làm rõ hành vi “tổ chức sử dụng” bao gồm chủ động bố trí, cung cấp địa điểm, công cụ, phương tiện, chất ma túy, hoặc điều hành, phân công vai trò trong việc sử dụng ma túy tập thể. Tại Điều 256 thì giữ nguyên nhưng bổ sung khoản giải thích thuật ngữ: *“Chứa chấp việc sử dụng trái phép chất ma túy là hành vi cho phép người khác sử dụng ma túy tại địa điểm do mình quản lý, mà không có hành vi tổ chức, điều phối, cung cấp chất ma túy”*. Từ đó, có cơ sở phân định rõ giữa hai tội danh; giảm tình trạng trả hồ sơ điều tra bổ sung; nâng cao tính thống nhất trong định tội.

Thứ ba, Bộ luật Hình sự và Bộ luật Tố tụng hình sự hiện hành chưa có quy định cụ thể về thu thập, bảo quản, đánh giá chứng cứ điện tử trong tội phạm ma túy trên mạng, đặc biệt dữ liệu máy chủ ở nước ngoài. Do đó, cần bổ sung tại Điều 99 của Bộ luật Tố tụng hình sự hiện hành về dữ liệu điện tử như sau: “Chứng cứ điện tử là dữ liệu, thông tin được tạo ra, gửi đi, nhận, lưu trữ, xử lý bằng phương tiện điện tử, có giá trị chứng minh trong vụ án hình sự”.

“Cơ quan tiến hành tố tụng có quyền yêu cầu doanh nghiệp cung cấp dữ liệu điện tử; trường hợp dữ liệu nằm ngoài lãnh thổ Việt Nam, có thể thu thập thông qua ủy thác tư pháp điện tử”.

Thứ tư, cần bổ sung quy định tình tiết định khung tăng nặng tại các tội về ma túy tại các Điều luật cụ thể về hành vi “Thực hiện hành vi phạm tội bằng phương tiện điện tử, mạng Internet hoặc sử dụng tiền ảo để che giấu, hợp pháp hóa nguồn gốc chất ma túy”.

Thứ năm, bổ sung điểm c tại khoản 1 Điều 42 Luật Phòng, chống ma túy hiện hành: “c) Trường hợp gia đình không phối hợp, né tránh, hoặc cản trở công tác quản lý, cai nghiện thì bị xử lý vi phạm hành chính hoặc xem xét trách nhiệm hình sự nếu có hậu quả nghiêm trọng”.

Về mặt tố tụng, cần đầu tư trang thiết bị giám định hiện đại tại địa phương, rút ngắn thời gian giám định, đồng thời tăng cường đào tạo Điều tra viên, Kiểm sát viên, Thẩm phán về kỹ năng xử lý tội phạm xuyên quốc gia và tội phạm sử dụng công nghệ cao. Tòa án nhân dân tối cao cũng cần nghiên cứu, ban hành án lệ về những tình huống mới phát sinh trong thực tiễn.

Về phòng ngừa xã hội, phải đẩy mạnh công tác tuyên truyền trong trường học, cơ sở giáo dục nghề nghiệp, chú trọng nhóm thanh thiếu niên, kết hợp với việc quản lý chặt chẽ người nghiện sau cai thông qua chính sách tạo việc làm, hỗ trợ tái hòa nhập cộng đồng, nhân rộng các mô hình “khu dân cư không có ma túy”.

Đồng thời, cần tăng cường phối hợp với các nước trên thế giới, khu vực vực, đặc biệt là các nước trong khối ASEAN và các quốc gia trong tiểu vùng Mê Kông trong điều tra, dẫn độ, trao đổi thông tin, đồng thời hợp tác với các sàn giao dịch tiền ảo và nền tảng công nghệ quốc tế để kiểm soát giao dịch liên quan đến ma túy.

Cuối cùng, Tòa án phải tiếp tục phát huy vai trò trung tâm trong đấu tranh phòng, chống tội phạm ma túy thông qua xét xử công khai, nghiêm minh, công bố rộng rãi các bản án điển hình nhằm tạo hiệu ứng răn đe, đồng thời chủ động kiến nghị cơ quan lập pháp sửa đổi, bổ sung các quy định còn bất cập để hoàn thiện chính sách pháp luật.

Kết luận

Tội phạm về ma túy là thách thức toàn cầu, với xu hướng ngày càng phức tạp, tinh vi, nguy hiểm. Ở Việt Nam, loại tội phạm này chiếm tỷ lệ lớn trong cơ cấu án hình sự, gây áp lực nặng nề lên hệ thống tư pháp. Để nâng cao hiệu quả phòng, chống, cần sự phối hợp đồng bộ giữa lập pháp - hành pháp - tư pháp, sự tham gia của toàn xã hội và hợp tác quốc tế. Trong đó, vai trò của Tòa án là đặc biệt quan trọng, không chỉ ở việc xét xử nghiêm minh mà còn trong việc kiến nghị hoàn thiện chính sách pháp luật, góp phần xây dựng một cơ chế phòng, chống tội phạm ma túy toàn diện, hiệu quả, nhân văn nhưng kiên quyết.

Trần Thanh Ngân - Võ Văn Tuấn Khanh

(TAND Khu vực 13 - Cần Thơ)

[1] Bộ công an, Báo cáo số 243/BC-BCA ngày 25 tháng 01 năm 2025 của Bộ công an về tổng kết công tác phòng chống ma túy năm 2024 và phương hướng công tác trọng tâm năm 2025.